Державна установа «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії
Національної академії медичних наук України»
ДУ «ІСЩЛХ НАМН»

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Вченої ради
ДУ «ІСЩЛХ НАМН»
Протокол № 8 від «12» 04 2021 року
Уведено в дію наказ директора
ДУ «ІСЩЛХ НАМН»
№ 38/1 від «19» 04 2021 року
Директор ДУ «ІСЩЛХ НАМН»
_____ Станіслав ШНАЙДЕР

ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Сучасний погляд на етіологію і патогенез основних стоматологічних захворювань та методи профілактики»

Рівень підготовки – **третій (освітньо-науковий)**
(назва рівня вищої освіти)

Галузь знань – **22 «Охорона здоров'я»**
(шифр і назва галузі)

Спеціальність – **221 «Стоматологія»**
(код і найменування спеціальності)

Ступень, що присвоюється – доктор філософії

Розробники:

Д-р мед. наук, професор, зав. відділом епідеміології та профілактики основних стоматологічних захворювань, дитячої стоматології та ортодонтії
Оксана ДЄНЬГА

Д-р біол. наук, старш. наук. співр., зав. лабораторією біохімії та віварію
Ольга МАКАРЕНКО

Канд. мед. наук, старш. наук. співр. від. стоматології дитячого віку та ортодонтії
Людмила АНІСІМОВА

Канд. мед. наук, лікар-стоматолог,
Олена ШВАРЦНАУ

м. Одеса 2021

ВСТУП

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Програма вибіркової навчальної дисципліни (ВНД) «Сучасний погляд на етіологію і патогенез основних стоматологічних захворювань та методи профілактики» щодо підготовки фахівців третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії) за спеціальністю 221 «Стоматологія» розроблена відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII, Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 р. № 1341, «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» від 30.12.2015 р. №118, «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23.03.2016 р. № 261.

Програма ВНД спрямована на оволодіння спеціальних (фахових) компетенцій здобувача, які в подальшому використовуються для встановлення діагнозу і вибору правильного методу лікування, а також формування відповідальності, як фахівця, за рівень своєї підготовки та її вдосконалення протягом навчання і професійної діяльності.

Предметом вивчення ВНД «Сучасний погляд на етіологію і патогенез основних стоматологічних захворювань та методи профілактики» є:

- сучасні уявлення про етіологію і патогенез стоматиту, карієсу зубів, пародонтит;
- вплив соматичної патології на патогенез стоматологічних захворювань;
- запалення та регенерація кісткової тканини;
- дисбіотичні аспекти в патогенезі стоматологічних захворювань;
- аліментарні фактори в етіології та патогенезі стоматологічних захворювань;
- клініко-діагностичні трактування лабораторних досліджень;
- нові методи профілактики основних стоматологічних захворювань.

Міждисциплінарні зв'язки базуються на знаннях, отриманих на загальнобіологічних (анатомії людини, гістології, ембріології та цитології, медичної біології, медичної хімії, біологічної та біоорганічної хімії, медичної фізики) загальноклінічних (клінічної фармакології, патоморфології, патофізіології, внутрішньої медицини,), стоматологічних кафедрах (терапевтична стоматологія, дитяча стоматологія, хірургічна стоматологія, ортодонтична стоматологія, ортопедична стоматологія). Інтегрує викладання з цими дисциплінами. Формує уміння застосовувати отримані знання з дитячої стоматології в процесі подальшого навчання і у професійній діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Сучасний погляд на етіологію і патогенез основних стоматологічних захворювань та методи профілактики» є здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження та захисту дисертації в предметній області стоматології, результати якої мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Сучасний погляд на етіологію і патогенез основних стоматологічних захворювань та методи профілактики» є:

– діагностувати наявність запалення в порожнині рота по аналізу ротової рідини;

– діагностувати наявність дисбіозу в порожнині рота по аналізу ротової рідини;

– діагностувати стан неспецифічної резистентності в порожнині рота по аналізу ротової рідини;

– планувати та проводити дослідження на експериментальних тваринах з метою визначення патогенезу стоматологічних захворювань або лікувально-профілактичної дії нових засобів.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття здобувачами ***компетентностей*:**

інтегральні:

здатність виявляти та розв'язувати комплексні проблеми, проводити незалежне оригінальне наукове дослідження та здійснювати педагогічну, професійну, дослідницьку та інноваційну діяльність в галузі охорони здоров'я;

загальні:

передбачають формування системного наукового світогляду, професійної етики та культурного кругозору:

ЗК1 Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК2 Вміння планувати та управляти часом.

ЗК3 Вміння працювати автономно, з дотриманням етичних суджень, академічної доброчесності та авторського права.

ЗК4 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність генерувати нові ідеї.

ЗК5 Навички до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК6 Здатність працювати в команді та до фахового спілкування з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

ЗК7 Здатність оцінювати та підтримувати якість виконуваних робіт.

спеціальні (фахові, предметні):

забезпечують здатність до продукування нових ідей і розв'язування комплексних проблем у галузі 22 «Охорони здоров'я» та/або дослідницько-інноваційної діяльності, а також до застосування сучасних методологій, методів та інструментів педагогічної та наукової діяльності за фахом 221 «Стоматологія».

СК1 Глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у галузі охорони здоров'я, майбутньої професійної діяльності у сфері вищої медичної освіти.

СК2 Здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, формулювати дослідницькі питання, генерувати наукові гіпотези галузі охорони здоров'я.

СК3 Здатність розробляти та управляти науковими проектами у галузі охорони здоров'я.

СК4 Здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі охорони здоров'я відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК5 Володіння сучасними методами наукового дослідження.

СК6 Здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження.

СК7 Здатність інтерпретувати можливості та обмеження дослідження, його роль у суспільстві.

СК8 Впровадження нових знань (наукових даних) в освітній процес та практику охорони здоров'я.

СК9 Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.

СК10 Організовувати та реалізовувати педагогічну діяльність у вищій медичній освіті, керувати науково-педагогічним (науковим) колективом.

Інтегративними кінцевими результатами навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна є:

РН1 Демонструвати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в роботі освітнього та наукового спрямування.

РН2 Використовувати знання та методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема.

РН3 Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.

РН4 Виявляти невирішені проблеми у предметній області стоматології та визначати шляхи їх вирішення

РН5 Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.

РН6 Оцінювати та упорядковувати самостійно і критично аналіз і синтез наукових даних.

РН7 Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі охорони здоров'я.

РН8 Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності.

РН9 Розробляти та впроваджувати нові способи діагностики, лікування та профілактики захворювань людини в медичній практиці, освітньому процесі та суспільстві.

РН10 Застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, пошуку та критичного аналізу інформації.

РН11 Складення пропозицій щодо фінансування досліджень та/або проектів, реєстрації прав інтелектуальної власності.

РН12 Давати доповіді, пояснювати аргументувати результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

РН13 Оволодіння іноземною мовою на рівні достатньому для представлення та обговорення результатів своєї наукової діяльності іноземною мовою в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних професійних, наукових та навчальних публікацій з відповідної тематики.

РН14 Застосовувати інноваційні науково-педагогічні технології при викладанні фахових стоматологічних дисциплін, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність освітнього процесу з дотриманням норм академічної етики та доброчесності.

РН15 Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення.

РН16 Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики.

РН17 Застосовувати сучасні інформаційні технології у науковій діяльності, пошуку та критичного аналізу інформації, зокрема статистичні методи медико-біологічних досліджень, системне та прикладне програмне забезпечення, новітні практики використання інформаційних систем та комунікації в охороні здоров'я.

Аспірант (здобувач) має знати:

– історію виникнення, розвитку та сучасний стан стоматологічної науки;

– етіологію, патогенез, класифікацію, клінічні прояви, сучасні стандарти діагностики, диференціальну діагностику, лікування, невідкладну допомогу, профілактику, прогноз при стоматологічних захворюваннях та їх ускладненнях;

– актуальні наукові завдання та проблеми стоматології;

– сучасні підходи й методи до виконання міждисциплінарних наукових досліджень;

– теорію процесу пізнання та технологію педагогічного процесу;

– сучасні досягнення за напрямком наукового дослідження.

Аспірант (здобувач) має вміти:

– проводити навчальні заняття та консультації;

– проводити аналіз типової та атипової клінічної картини найбільш поширених стоматологічних захворювань та їх ускладнень;

– визначити тактику ведення хворих з органною патологією, яка має прояви в порожнині рота;

– складати план обстеження хворого та аналізувати дані лабораторних та інструментальних обстежень найбільш поширених стоматологічних захворювань та їх ускладнень, прогнозування результатів обстеження;

– проводити новітні методи лікування в стоматології;

– проводити аналіз стоматологічної інформації у сучасних довідниках, наукових та фахових періодичних виданнях;

– проводити дослідження відповідно обраним методам;

– інтерпретувати результати сучасних методів дослідження;

– проводити критичний аналіз даних стоматологічних, антропометричних, біохімічних, морфологічних досліджень;

– отримувати та інтерпретувати нові наукові факти, що розширюють сферу знань в досліджуваній проблемі.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Програма складається з **3** кредитів (**90** годин) з них **44** аудиторних години, у тому числі **6** годин – лекції та **38** годин семінарські/практичні заняття та **46** годин для самостійної роботи.

Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Назва змістового розділу і тем	Кількість годин			
		Лекції	Семінарські /практичні заняття	Самостійна робота	Усього
1.	Роль соматичної патології в патогенезі стоматологічних захворювань.	2	4	6	12
2.	Проблема запалення в стоматології. Клініко-лабораторні дослідження.		6	6	12
3.	Проблема регенерації кісткової тканини в сучасної стоматології.		4	4	8
4.	Дисбіотичні аспекти в патогенезі стоматологічних захворювань.		4	6	10
5.	Аліментарні фактори в етіології та патогенезі стоматологічних захворювань.		4	4	8
6.	Сучасні уявлення про етіологію і патогенез карієсу зубів.	2	4	6	12
7.	Сучасні уявлення про етіологію і патогенез стоматиту.	2	4	6	12
8.	Роль жирового харчування в патогенезі та профілактики стоматологічних захворювань.		4	4	8
9.	Експериментальне моделювання стоматологічної патології. Профілактичні препарати, що розроблені в Інституті стоматології.		4	4	8
	Усього по дисципліні	**6**	**38**	**46**	**90**

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Роль соматичної патології в патогенезі стоматологічних захворювань.	2
2.	Сучасні уявлення про етіологію і патогенез карієсу зубів.	2

3.	Сучасні уявлення про етіологію і патогенез стоматиту.	2
	Всього	**6**

4. Теми семінарських/практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Роль соматичної патології в патогенезі стоматологічних захворювань.	4
2.	Проблема запалення в стоматології. Клініко-лабораторні дослідження.	6
3.	Проблема регенерації кісткової тканини в сучасної стоматології.	4
4.	Дисбіотичні аспекти в патогенезі стоматологічних захворювань.	4
5.	Аліментарні фактори в етіології та патогенезі стоматологічних захворювань.	4
6.	Сучасні уявлення про етіологію і патогенез карієсу зубів.	4
7.	Сучасні уявлення про етіологію і патогенез стоматиту.	4
8.	Роль жирового харчування в патогенезі та профілактики стоматологічних захворювань.	4
9.	Експериментальне моделювання стоматологічної патології. Профілактичні препарати, що розроблені в Інституті стоматології.	4
	Всього	**38**

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Роль соматичної патології в патогенезі стоматологічних захворювань.	6
2.	Проблема запалення в стоматології. Клініко-лабораторні дослідження.	6

3.	Проблема регенерації кісткової тканини в сучасної стоматології.	4
4.	Дисбіотичні аспекти в патогенезі стоматологічних захворювань.	6
5.	Аліментарні фактори в етіології та патогенезі стоматологічних захворювань.	4
6.	Сучасні уявлення про етіологію і патогенез карієсу зубів.	6
7.	Сучасні уявлення про етіологію і патогенез стоматиту.	6
8.	Роль жирового харчування в патогенезі та профілактики стоматологічних захворювань.	4
9.	Експериментальне моделювання стоматологічної патології. Профілактичні препарати, що розроблені в Інституті стоматології.	4
	Всього	**46**

6. Методи навчання.

Викладання ВНД на практичних заняттях забезпечується методичними розробками для кожного практичного заняття, наочними засобами навчання для кожного заняття (презентації, навчальні фільми), інформаційним ресурсом ДУ «ІСЩЛХ НАМН», алгоритмами виконання практичних вмінь і структурованими алгоритмами контролю вмінь.

Самостійна робота при вивченні питань ВНД забезпечується методичними розробками з СР, наочними засобами навчання (презентації, навчальні фільми), інформаційним ресурсом ДУ «ІСЩЛХ НАМН», тематикою самостійних завдань, алгоритмами самоконтролю знань і вмінь.

Проведення підсумкового контролю забезпечується методичними розробками для практичних занять та методичними розробками з СР, інформаційним ресурсом ДУ «ІСЩЛХ НАМН», системою тестового контролю, стандартизованими контрольними питаннями, структурованими алгоритмами контролю практичних вмінь.

7. Методи контролю

Усне опитування, перевірка опанування практичних навичок.

Контроль знань з вивчення дисципліни проводиться у вигляді поточного контролю та дає змогу виявити рівень засвоєння окремих елементів навчального матеріалу, та підсумковому контролю знань.

Поточний контроль здійснюється на кожному з практичних занять та під час самостійної роботи у відділеннях лікувальних заходів. Викладач аналізує роботу у клініці, враховуючи дисципліну (не повинно бути пропусків без поважної причини), якість оволодіння практичними навичками, застосування принципів етики та деонтології у практиці лікаря.

Для поточного контролю рекомендується застосовувати наступні засоби діагностики рівня підготовки здобувачів вищої освіти:

- усне опитування (фронтальне, індивідуальне, комбіноване), співбесіда;
- контроль виконання практичних навичок на манекенах;
- тест-контроль теоретичної підготовки;
- розв'язання типових та нетипових клінічних ситуаційних задач.

Готовність до заняття (початковий етап) перевіряється під час співбесіді на початку заняття.

Основний етап практичного заняття передбачає відпрацювання практичних навичок, роботу у клініці. Контроль основного етапу заняття відбувається шляхом оцінювання виконання практичних навичок, вміння діяти у типових ситуаціях.

На заключному етапі проводиться підсумок практичної діяльності під час заняття, дається завдання на час виконання самостійної роботи.

Оцінка за заняття являє собою середнє від суми оцінок початкового, основного та заключного етапів.

***Оцінювання поточної навчальної діяльності*:** при засвоєнні кожної теми за поточну навчальну діяльність виставляються оцінки за 4-х бальною традиційною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), які потім конвертуються у бали 200-бальної шкали.

Оцінювання самостійної роботи: оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

Підсумковий контроль знань слугує для перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни шляхом контролю теоретичних знань та практичних навичок.

8. Форма підсумкового контролю успішності

Форма підсумкового контролю успішності вивчення дисципліни є залік, який здійснюється після вивчення всіх тем. До підсумкового оцінювання дисципліни допускаються здобувачі, які виконали навчальну програму в повному обсязі. Оцінка з дисципліни виставляється як середня оцінка з усіх тем, на які структурована навчальна дисципліна.

9. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують здобувачі

Оцінювання проводиться за традиційною 4-бальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали за 200-бальною шкалою наступним чином: вираховується середній бал (за чотирьох бальною шкалою) за поточну успішність протягом змістовного модулю, множиться на коефіцієнт 40 та округляється до цілого згідно загальноприйнятих правил.

Вихідна оцінка = Середнє від суми балів за модуль х 40

Мінімальна конвертована сума балів поточної успішності для дисципліни вираховується шляхом складання кількості балів, що відповідають оцінці «3» на кожному занятті та складає 120 балів.

Максимальна кількість балів за навчальну діяльність складає 200 балів.

Кількість балів з дисципліни, конвертується у шкалу ECTS таким чином:

Кількість балів	Оцінка ECTS
180 – 200	A
150 – 179	B
120 – 149	C
0-119	D

Кількість балів з дисципліни, конвертується у 4-х бальну шкалу таким чином:

Кількість балів	Оцінка ECTS	Традиційна оцінка
180 – 200	«відмінно»	«зараховано»
150 – 179	«добре»	
120 – 149	«задовільно»	
0 – 119	«не задовільно»	«не зараховано»

10. Методичне забезпечення

- плани практичних занять та самостійної роботи здобувачів;
- методичні рекомендації та розробки для викладача;
- методичні вказівки до практичних занять для здобувачів;
- методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу здобувачів;
- тестові та контрольні завдання до практичних занять;
- питання та завдання до контролю засвоєння розділу;
- відпрацювання навичок на манекенах;
- навчальне обладнання, навчальні фантоми та муляжі;

– технічні засоби навчання: комп'ютери з доступом до мережі інтернет, використання відео- та фототеки;

– перелік теоретичних питань та завдань для перевірки практичних навичок під час заліку.

11. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Терапевтична стоматологія: Підручник для студентів стоматологічного факультету вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / За ред. Анатолія Ніколішина – Вид. 2-ге, виправлене і доповнене. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 680 с.
2. Терапевтична стоматологія: підручник: У 4 т. – Т. 4. Захворювання слизової оболонки порожнини рота / М.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко, М.Ю. Антоненко та ін. – К.: Медицина, 2010. – 640 с.
3. Мащенко И.С. Болезни пародонта (учебное пособие). – Дрогобич:Коло, 2003. – 272.
4. Данилевський М.Ф., Несин О.Ф., Рахній Ж І. Захворювання слизової оболонки порожнини рота (навчальний посібник). – Київ: Здоров'я, 1998 - 406 с.
5. Стоматологічні захворювання: терапевтична стоматологія : підручник / А.В. Борисенко, М.Ю. Антоненко, Л.В. Линовицька та ін; за ред. А.В. Борисенка. – Київ: ВСВ «Медицина», 2017. – 664 с.

Допоміжна:

1. Батіг В.М. Систематизоване викладення змісту навчальної дисципліни «Терапевтична стоматологія». Навчальний посібник. / В.М.Батіг, В.І.Струк. – Чернівці, 2016. – 227 с.
2. Левицький А.П., Макаренко О.А., Селіванська І.А. та ін. Ферментативний метод визначення дисбіозу порожнини рота для скринінгу про- і пребіотиків. Методичні рекомендації. – К.: ГФЦ МЗУ, 2007. – 22 с.
3. Левицький А.П., Дєньга О.В., Макаренко О.А. та ін. Біохімічні маркери запалення тканин ротової порожнини. Методичні рекомендації. – Одеса: КП «ОГТ», 2010. – 15 с.
4. Левицький А.П., Цисельський Ю.В., Дем'яненко С.О., Скиба В.Я. Використання пребіотиків для профілактики стоматологічних ускладнень у хворих на цукровий діабет. Методичні рекомендації. – Одеса: КП «ОГТ», 2010. – 18 с.
5. Ніколішин А.К., Левицький А.П., Скрипнікова Т.П., Ступак О.П. Біотерапія в комплексному лікуванні та профілактиці кандидозу слизової оболонки порожнини рота у хворих на цукровий діабет. Методические рекомендации. – Полтава, 2011. – 22 с.

6. Левицький А.П, Макаренко О.А., Селіванська І.А. та ін. Застосування мукозальних гелів в стоматології. Методичні рекомендації. – Одеса: КП «ОГТ», 2012. – 20 с.

7. Левицький А.П, Романова Ю.Г. Застосування зубного еліксиру «Біодент-4» в ортопедичній стоматології. Методичні рекомендації. – Одеса: «Медицина плюс», 2012. – 14 с.

8. Левицький А.П., Макаренко О.А., Селіванска І.А. та ін. Квертулін – вітамін Р, пребіотик, гепатопротектор. – Одеса: КП «ОГТ», 2012. – 20 с.

9. Левицький А.П., Воронкова А.В., Макаренко О.А. та ін. Застосування мукозального фитогелів з пробіотиками в стоматології. Методичні рекомендації. – Одеса: КП «ОГТ», 2013. – 16 с.

10. Левицький А.П., Дєньга О.В., Макаренко О.А. та ін. Експериментальні методи відтворення гінгівіту. Методичні рекомендації. – Одеса: КП «ОГТ», 2013. – 16 с.

11. Левицький А.П., Шнайдер С.А., Скиба В.Я. та ін. Експериментальні методи відтворення стоматиту. Методичні рекомендації. – Одеса, КП «ОГТ», 2015. – 19 с.

12. Левицький А.П., Волянський Ю.Л., Скидан К.В. Пребіотики і проблема дисбактеріозу. – Харків: ЕДНА, 2008. – 100 с.

13. Левицкий А.П. (ред.) Лікувально-профілактичні зубні еліксири (навчальний посібник) [Косенко К.Н., Романова Ю.Г., Двулит І.П. та ін. (19 авторів). – Одеса: КП «ОГТ». – 2010. – 246 с.

14. Левицький А.П., Гончарук С.В. Цикорій в харчуванні і медицині. Одеса: КП «ОГТ», 2010. – 100 с

15. . Левицький А.П., Дем'яненко С.А., Цисельский Ю.В. Антимікробна функція печінки. – Одеса: КП «ОГТ». – 2011. – 141 с.

16. Левицький А. П., Дем'яненко С. А. Гепато-оральний синдром. – Сімферополь: ПП «Видавництво Тарпан». – 2012. – 140 с

17. Левицький А. П., Макаренко О.А., Дєньга О.В. та ін. Фітоадаптогени в профілактиці і лікуванні карієсу зубів. – Одеса: КП ОГТ, 2013. – 119 с.

18. Левицький А.П., Макаренко О.А., Левченко Е.М., Дем'яненко С.А. Біофлавоноїдні гепатопротектори – Одеса: КП «Одеська міська друкарня», 2014. – 85 с.

19. Наказ МОЗ України "Про затвердження нормативів надання медичної допомоги та показників якості медичної допомоги" за №507 від 28.12.2002 р.

20. Ніколішин А.К. Сучасна ендодонтія практичного лікаря / А.К. Ніколішин. – Полтава: Дивосвіт, 2017. - 232 с

21. Петрушанко Т.О. Вірусні інфекції, прояви в щелепно-лицевій ділянці, фармакотерапія та профілактика: навчальний посібник / Т.О. Петрушанко, С.Ю. Чечотіна, Т.Д. Бублій. - Полтава, 2013. - 170 с.

22. Петрушанко Т.А. Стоматологічні аспекти алергії: Навчальний посібник для іноземних студентів / Т.А. Петрушанко, Е.В. Ніколішина. К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2016. – 104 с.

23. Протоколи надання медичної допомоги за спеціальностями „ортопедична стоматологія", „терапевтична стоматологія", „хірургічна стоматологія", „ортодонтія", „дитяча терапевтична стоматологія", „дитяча хірургічна стоматологія": Нормативне виробничо-практичне видання. – К.: МНІАЦ медичної статистики; МВЦ „Медінформ", 2007. – 236 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Міністерство охорони здоров'я України: http://moz.gov.ua/
2. Національна наукова медична бібліотека України: http://www.library.gov.ua/
3. Бібліотека Одеського національного медичного університету: http://libblog.odmu.edu.ua/?m=1
4. Університетська бібліотека ОНМедУ http://onmedu.edu.ua/osvita/biblioteka
5. Центр тестування МОЗ України: http://testcentr.org.ua/
6. Архів журналу «Вісник стоматології»: http://www.visnyk.od.ua
7. Архів журналу «Інновації в стоматології»: https://www.instom.od.ua/index.php/nauchnaya-deyatelnost/izdatelskaya-deyatelnost/innovatsii-v-stomatologii
8. Англомовний веб-ресурс для лікарів та інших професіоналів охорони здоров'я: http://www.medscape.com
9. Англомовна текстова база даних медичних та біологічних публікацій: http://www.pubmed.com
10. Англомовний веб-ресурс для лікарів та інших професіоналів охорони здоров'я: https://emedicine.medscape.com/pulmology
11. Кафедра терапевтичної стоматології ОНМедУ https://onmedu.edu.ua/kafedra/terapevtichnoi-stomatologii
12. Кафедра загальної стоматології ОНМедУ https://onmedu.edu.ua/kafedra/zagalnoi-stomatologii
13. Кафедра ортопедичної стоматології ОНМедУ: https://onmedu.edu.ua/kafedra/ortopedichnoi-stomatologii
14. Кафедра хірургічної стоматології ОНМедУ: